

Siðanefnd Blaðamannafélags Íslands

Mál nr. 5/2019-2020

Kærandi: Afstaða, félag fanga og annarra áhugamanna um bætt fangelsismál og betrun, fyrir hönd ónafngreinds fanga (NN).

Kærðu: Ágúst Borgþór Sverrisson, blaðamaður og Lilja Katrín Gunnarsdóttir, ritstjóri og ábyrgðarmaður hjá DV.

Kæruefni: Umfjöllun dagblaðsins DV og vefmiðilsins dv.is sem birtist 19 júlí 2019, *Dæmdur morðingi en lifir að miklu leyti sem frjáls maður*.

Málsmeðferð:

Kæran barst framkvæmdastjóra Blaðamannafélags Íslands með tölvupósti hinn 30. júlí 2019 sem framsendi hana Siðanefnd ásamt formlegu bréfi kæranda. Siðanefnd tók málið fyrir hinn 15. ágúst þar sem ákveðið var að biðja um staðfestingu frá NN um að Afstaða hefði umboð til að kæra umfjöllunina fyrir hans hönd. Staðfesting barst 17. ágúst og í kjölfarið var óskað eftir andsvörum frá kærðu og bárust þau Siðanefnd 27. ágúst.

Siðanefnd tók málið aftur til umræðu á fundum 10. september, 17. og 29. október.

Málavextir:

Kærandi lýsir því að NN hafi ítrekað verið umfjöllunarefni fréttar DV og vísar í fjórar fréttir er varða afplánun hans og fríðindi. Hin kærða frétt birtist 19. júlí 2019 undir fyrirsögninni „Dæmdur morðingi en lifir að miklu leyti eins og frjáls maður“ og gerir kærandi ýmsar athugasemdir við inntak og framsetningu fréttarinnar. Í ljósi þess að ekki er hægt að fá leiðréttingu á því efni sem birt var í frétt DV vék Siðanefnd frá leiðréttingarkröfu 1. mgr. 6. gr. siðareglna og kallaði eftir andsvörum blaðamanns og ritstjóra.

Kærðu benda í andsvörum sínum á að þeim hafi borist fjölmargar ábendingar um að NN hafi sést utan veggja fangelsisins og töldu því brýnt að bregðast við þeim ábendingum í þágu almannahagsmuna. Kærðu telja að umfjöllunarefnið hafi verið mikilvægt og að með því hafi ólíkir afplánunarhættir verið settir í samhengi við betrunarsjónarmið fangelsisvistar.

Umkvörtunarefni kærunnar eru sett fram í 6 tölusetnum liðum er verða rakin hér ásamt andsvörum kærðu.

1. Kærandi kvartar yfir því hvernig blaðamaður nálgast NN til að falast eftir viðtali og skrifar að: „blaðamaður [hafi setið] fyrir NN fyrir utan áfangaheimilið Vernd þar sem hann afplánar sinn dóm.“ Kærandi telur þetta brot á lögum þar sem kveðið er á um að Fangelsismálastofnun ákveði hvort heimila skuli fjölmiðlaviðtal við fanga og ákvarði framkvæmd þeirra. Kærðu benda á að „Fangelsismálastofnun hefur enga lögsögu yfir fjölmiðlum og blaðamönnum“ og það sé eðlilegt athöfn blaðamanns að falast eftir viðtali við mann sem hefur verið dæmdur fyrir morð.
2. Kærandi gerir athugasemd við að blaðamaður lýsi útliti NN enda eigi sú lýsing ekki erindi við almenning. Kærðu svara því til að lýsingin hafi verið hluti af heildarnálgun fréttarinnar um hvort vísbendingar séu um að NN sé „betraður fangi.“
3. Kærandi gerir athugasemd við að „blaðamaður [lýsi] bifreið þeirri sem NN hefur til umráða, [tilgreini] að hún sé í eigu móður NN og [birti] ljósmynd af bílnum“ (sjá nánar í lið 5).
4. Kærandi kvartar yfir birtingu ljósmynda „teknar úr launsátri af NN við vinnu sína.“ Kærðu andmæla því ekki að myndirnar voru teknar úr launsátri en benda á að umkvörtunina væri „aðeins hægt að samþykkja ef maður teldi að fréttaljósmýndir væru almennt óþarfar eða skaðlegar.“
5. Kærandi bendir á að upplýsingar um „heimilisfang móður NN, bíl hennar auk ljósmyndar af nefndum bíl“ séu brot gegn 3. grein siðareglna BÍ þar sem aðstandendur NN njóti réttar til friðhelgi einkalífs og þar með hafi blaðamaður „virt þann rétt að vettugi og [valdið] þar saklausu fólki, sem á um sárt að binda óþarfa sársauka.“ Einnig gerir kærandi athugasemd við að fjallað sé um fötlun bróður NN þar sem þær upplýsingar séu viðkvæmar og „eigi ekki erindi í fjölmiðla.“ Varðandi tilgreiningu lögheimilis móður svara kærðu því að lögheimili hans teljist ekki vera viðkvæmar upplýsingar og ekki óeðlilegt að birta upplýsingar um heimili opinberra persóna í fréttum. Hvað varðar fötlun bróður NN andmæla kærðu því að þær upplýsingar séu viðkvæmar, vísa til þess að þær hafi áður komið fram í fréttum og segja þær „dregnar fram til að sýna frelsi NN í jákvæðu ljósi.“
6. Kærandi gerir athugasemd við að „rifjaður [sé] upp fjölskylduharmleikur sá þegar faðir NN fyrirfór sér“ og telur það „ekkert erindi eiga til almennings. Breytir þá engu hvort sömu upplýsingar hafi birst áður í fjölmiðlum.“ Kærðu telja að „þær upplýsingar [séu] ójákvæmilegur hluti af umfjöllun um mál NN.“

Umfjöllun:

Siðanefnd undirstrikar mikilvægi þess að fjölmiðlar hafi frelsi til að fjalla um erfið mál og er refsivist fanga þar engin undantekning. Í ýmsum fyrri úrskurðum sínum hefur Siðanefnd árréttað mikilvægi aðhalds fjölmiðla að stjórnvöldum og öðrum valdhöfum.

Í umfjöllun Siðanefndar vöknudú spurningar um það hvort settar hafi verið fram óþarflega nákvæmar upplýsingar um aðstandendur NN andspænis rétti þeirra og NN til friðhelgis einkalífs. Í þessu samhengi var sérstaklega litið til tilgreiningar á lögheimili móður NN. Siðanefnd getur ekki

fallist á það sjónarmið kærðu að upplýsingarnar væru ekki viðkvæmar og að þær væru eðlilegar upplýsingar um heimili opinberra persóna. NN býr ekki á lögheimili sínu, enda fangi í vist á Vernd, og tilgreining skráðs heimilisfangs því óþörf. Hvað varðar upplýsingagjöf í hinni kærðu frásögn um fötlun bróður hans og sjálfsvíg föður hans er að mati Siðanefndar ekkert sem réttlætir þá umfjöllun. Siðanefnd telur hvað þessi atriði varðar að kærður fjölmiðill hafi ekki auðsýnt tillitssemi í vandasömu máli og lagt ósanngjarna byrði á saklausa þriðju aðila. Sama gildir í raun um viðkomandi fanga. Það er ekkert í frásögninni og myndunum sem gefur annað til kynna en að viðkomandi fangi hafi við afplánun sína verið til fyrirmyndar. Viðkomandi er ekki síbrotamaður sem ítrekað hefur komist í kast við lögin. Afplánun hans er langt komin og ekki með nokkru móti sýnt fram á það í frásögn fjölmiðilsins að afplánunarúrræði hjá Vernd eða leyfi til að stunda vinnu séu á einhvern hátt óeðlilegar ráðstafanir eða andstæðar lagaheimildum.

Afstaða kærir á grundvelli þess að myndirnar hafi verið „teknar úr launsátri“ þegar NN var að sinna vinnu sinni á svæði atvinnurekanda síns. Siðareglur BÍ kveða ekki með beinum hætti á um myndbirtingar, en sterk hefð er fyrir því að yfirfæra ákvæði 4. greinar um nafnbirtingar yfir á myndbirtingar, en þar er blaðamönnum gert að „hafa ríkt í huga hvenær almennt öryggi borgaranna, sérstakir hagsmunir almennings eða almannaheill krefst nafnbirtingar.“ Einnig er horft til reglu 3. greinarinnar um að blaðamenn sýni tillitssemi í vandasömum málum og forðist allt „sem valdið getur saklausu fólki, eða fólki sem á um sárt að binda, óþarfa sársauka eða vanvirðu.“ Í þessu máli koma sérstaklega til skoðunar hvort siðareglurnar hafi verið brotnar með birtingu mynda af skjólstæðingi kæranda við vinnu á afviknum stað, án hans vitundar og leyfis, og hvort umfjöllun um móður, bróður og föður téðs skjólstæðings geti talist brot eða eðlileg upplýsingagjöf sem almenning varðar um.

Hvað vinnustaðarmyndirnar varðar eru helstu álitæfnin þau, hvort myndirnar teljist hafa verið teknar á almannafæri, hvort ljósmyndari hafi verið í felum eða farið dult með gerðir sínar, eða hvort ljósmyndari hafi jafnvel verið að áreita viðkomandi. Enn fremur hvort fyrri framkoma og gjörðir viðkomandi einstaklings, leiði til þess að hann geti ekki reiknað með því að einkalíf hans njóti fullrar friðhelgi. Loks kemur til skoðunar hvort myndbirtingin hafi forvarnargildi, þ.e. hvort viðkomandi geti talist hættulegur og að ástæða þyki til að mynda viðkomandi svo almenningur þekki hann og geti forðast hann.

Fréttaljósmyndir eru oft mikilvægar fréttáflutningi en þar þarf þó að vanda til verka. Þegar umræddar myndir voru teknar af NN var hann ekki á almannafæri heldur í rými þar sem gera má ráð fyrir að hann hafi mátt telja sig njóta friðhelgi einkalífs og hann varð væntanlega ekki var við ljósmyndarann. Málsatvik benda ekki til þess að nokkur þörf hafi verið á því að leynd myndatöku. Að mati Siðanefndar þjónaði hin leynda myndataka engu forvarnarhlutverki. Siðanefnd telur hana hafa verið óþarfa og fela í sér brot gegn 3. og 4. gr. siðareglna.

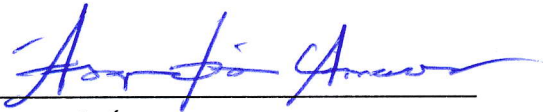
Það er niðurstaða Siðanefndar að umfjöllun um þau atriði sem tilgreind eru undir liðum 1-3 að framan hafi ekki brotið gegn siðareglum en að umfjöllun um þau atriði sem tilgreind eru undir liðum 4-6 hafi gert það.

Í andsvari sínu segja kærðu að Lilja Katrín Gunnarsdóttir ritstjóri beri endanlega ábyrgð á textanum og telst hún því brotleg við siðareglur. Ágúst Borgþór Sverrisson hefur ekki gerst brotlegur við siðareglur þar sem Lilja Katrín tekur á sig fulla ábyrgð á fréttinni.

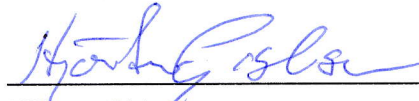
Úrskurður:

Lilja Katrín Gunnarsdóttir ritstjóri telst hafa brotið gegn 3. gr. og 4 gr. siðareglna varðandi kæruliði 4-6. Brotið er alvarlegt. Ágúst Borgþór Sverrisson telst ekki hafa brotið siðareglur.

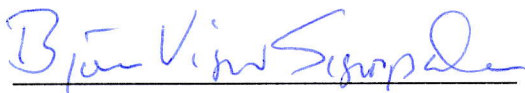
Reykjavík, 29. október 2019

Ásgeir Þór Árnason

Hjörtur Gíslason

Björn Vignir Sigurpálsson

Nanna Teitsdóttir

Friðrik Þór Guðmundsson